

روان سیاست:

نئولیبرالیسم و فناوری های جدید قدرت

از همین نویسنده در نشر لوگوس:

اندوه/روس، ترجمه محمد راسخ مهند (۱۳۹۸)

Psychopolitics:
Neoliberalism and New Technologies of Power
Byong-Chul Han

Persian Translation published by
© Logos Publications 2019

روان سیاست:

نئولیبرالیسم و فناوری های جدید قدرت

بیونگ-چول هان

ترجمه

مصطفی انصافی

سرشناسه	هان، بیونگ-چول، ۱۹۵۹ - م. Han, Byung-Chul
عنوان و نام پدیدآور	روان سیاست: نئولیبرالیسم و فناوری های جدید قدرت / بیونگ-چول هان؛ ترجمه مصطفی انصافی.
مشخصات نشر	قم: لوگوس، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری	۱۱۶ص.
شابک	۹-۱۴-۶۲۸۸-۶۲۲-۹۷۸
وضعیت	فیبا
فهرست نویسی	عنوان اصلی: Psychopolitik.
یادداشت	کتاب حاضر از متن انگلیسی با عنوان : Psychopolitics
یادداشت	Neoliberalism and New Technologies of Power, 2017 به فارسی برگردانده شده است.
عنوان دیگر	نئولیبرالیسم و فناوری های جدید قدرت.
موضوع	نوازادی خواهی Neoliberalism
موضوع	تکنولوژی اطلاعات--جنبه های اجتماعی Information technology--Social aspects
شناسنامه افزوده	انصافی، مصطفی، ۱۳۶۵ - ، مترجم HB۹۵
رده بندی کنگره	۳۲۰/۵۱۳
رده بندی دیویی	۵۸۵۳۵۹۰
شماره کتاب شناسی ملی	

روان سیاست: نئولیبرالیسم و فناوری های جدید قدرت
بیونگ-چول هان، ترجمه مصطفی انصافی

ویراستار مهدی
طراح جلد مهدی پرستار
چاپ اول ۱۳۹۸
شمارگان ۵۰۰
شابک ۹-۱۴-۶۲۸۸-۶۲۲-۹۷۸
قیمت ۲۵۰۰۰ تومان

تمامی حقوق این اثر محفوظ است. تکثیر یا تولید مجدد آن کلاً یا جزئاً، به هر شکل اعم از چاپ، فتوکپی، اسکن، صوت، تصویر یا انتشار الکترونیک بدون اجازه مکتوب از نشر لوگوس ممنوع است.

ایمیل: info@irlogos.com

تماس با مرکز پخش: ۰۹۰۲ ۱۵۴ ۰۰۴۲

فروشگاه برخط لوگوس: www.irlogos.com

فهرست

- مقدمه مترجم ۱
۱. بحران آزادی ۷
- استثمار آزادی ۷
- دیکتاتوری سرمایه ۱۲
- دیکتاتوری شفافیت ۱۸
۲. قدرت هوشمند ۲۷
۳. موش کور و مار ۳۱
۴. زیست سیاست ۳۵
۵. معضل فوکو ۳۹
۶. درمان به مثابه کشتار ۴۷
۷. شوک ۵۳
۸. ناظر کبیر دوست داشتنی ۵۹
۹. سرمایه داری هیجانی ۶۵
۱۰. بازی گونگی ۷۵
۱۱. داده های بزرگ ۸۳
- تخم مرغ کلمب ۸۳
- داده محوری ۸۵
- نفس کمیت یافته ۸۹
- زندگی کاملاً ثبت شده ۹۲
- ناخود آگاه دیجیتال ۹۴

۹۷.....	تجارت بزرگ
۹۹.....	فراموش کردن
۱۰۰.....	روح
۱۰۵.....	رخداد
۱۱۱.....	۱۲. فراسوی سوژه
۱۱۵.....	۱۳. تجاهل ورزیدن
۱۲۵.....	پی‌نوشت‌ها
۱۳۵.....	نمایه

مقدمه مترجم

مرا از آنچه می‌خواهم، حفظ کن.

جنی هولزر

آثار بیونگ-چول هان، اندیشمند کره‌ای تبار مقیم آلمان (وی از دهه ۱۹۸۰ به بعد در آلمان به تحصیل و تدریس پرداخته است) و استاد هنر دانشگاه برلین که هم‌اکنون در آستانه ۶۰ سالگی به سر می‌برد، در حال تبدیل شدن به وزنه‌ای قدرتمند در منظومه اندیشه انتقادی است. هان به واسطه دغدغه‌های ویژه‌اش بدون اغراق امروزی‌ترین و به‌روزترین اندیشمند انتقادی است. او به‌خاطر نقدهای توفنده از جامعه دیجیتال شده دوران حاضر که طی آن اینترنت و شبکه‌های اجتماعی همچون فیسبوک و اینستاگرام، روان انسان‌ها را دست‌کاری و بازتولید می‌کنند، شناخته می‌شود. نقد او از جامعه دیجیتال شده معاصر که درونمایه‌های قوی هایدگری

دارد (هان رسالهٔ دکتری خود را در ۱۹۹۴ با موضوعی مربوط به هایدگر دفاع کرد) به نقد امری بنیادی‌تر، یعنی به نقد سرمایه‌داری متأخر و نئولیبرالیسم می‌رسد.

اگر بخواهیم جایگاه هان را در منظومهٔ تفکر انتقادی مشخص کنیم، بی‌درنگ باید او را در گروه اندیشمندان پسافوکویی معرفی کنیم. پیشوند «پسا» در اصطلاح (پسافوکویی) مترادف اصطلاح هگلی *aufhebung*، به معنای فرایند همزمان حذف، حفظ و تعالی (ترفیع) در نظر گرفته شده است. به این معنا که هان در حین عبور از پروژهٔ فکری فوکو، مؤلفه‌های خاصی از آن، همچون بحث از زیست‌سیاست، جامعهٔ انضباطی، حکومت‌مندی، قدرت و زیست‌قدرت را حفظ و حتی آنها را ارتقاء می‌دهد. در این گذار از فوکو، هان به دلوز می‌گراید که در مقالهٔ «پی‌نوشت بر جوامع کنترلی»^۱ نخستین گام برای عبور از فوکو را برداشته بود. فوکو پروژهٔ خود را به نوعی مطالعهٔ «تاریخ بدن‌ها» می‌نامید. او «بدن» را عرصهٔ اعمال قدرت می‌دانست که به موجب فناوری‌هایی همچون سراسرین،^۲ تنبیه و نظارت، رام شده، جهت بهره‌وری و تولید حداکثری، بهینه‌سازی می‌شد. این طرح اصلی فوکو در آثاری همچون *مرقبت و تنبیه* بود که طی آنها از نوعی زیست‌قدرت رونمایی کرد؛ قدرتی که به واسطهٔ تکنیک‌هایی مرئی و از طریق

۱. دلوز، ژیل (۱۳۸۶). پی‌نوشت بر جوامع کنترلی. در *بازگشت به آینده*.

ترجمهٔ رضا نجف‌زاده. تهران: گام نو.

نهادهایی عینی همچون مدرسه، زندان، بیمارستان و پادگان بر بدن‌ها نظارت حداکثری دارد. اما فوکو در سه‌گانه‌های تاریخ جنسیت و همچنین درس‌گفتارهای موسوم به تولد زیست‌سیاست از این مرحله عبور کرد و درگیر پروژه زیست‌سیاست شد؛ به این معنا که قدرت دیگر ابزار بهنجارسازی افراد نابهنجار و یا آنچه که توسط برخی از نهادها همچون مدرسه و بیمارستان اعمال می‌گردد، نیست؛ بلکه قدرت سراسر عرصه زیست‌انسان را تحت سیطره خود قرار می‌دهد.

هان به مدد دلوز، اندیشه فوکو را یک گام به پیش می‌راند. عرصه اعمال قدرت دیگر بدن نیست، بلکه روان است. در سرمایه‌داری متأخر که نئولیبرالیسم نمود عینی آن است، روان افراد استثمار می‌شود؛ به نحوی که دیگر سوژه‌ها قادر به تشخیص استثمارشدگی نیستند و حتی مهم‌تر از این، سوژه‌ها، خویشتن را استثمار می‌کنند. به عقیده او امروز به مدد فناوری‌های دیجیتال نیازی به رصد شهروندان توسط سرویس‌های پیچیده و پرهزینه اطلاعاتی نیست؛ چرا که شهروندان به نام «شفافیت» و «آزادی» همه حوزه‌های زیستی خود و حتی خصوصی‌ترین ابعاد آن را در صفحات مجازی با دیگران به اشتراک می‌گذارند تا از این طریق «لایک»^۱ بیشتری را نصیب خود بگردانند. هان، نئولیبرالیسم را سرمایه‌داری «لایک‌ها» می‌داند.

1. like

بیونگ-چول هان معتقد است در دوره غلبه نئولیبرالیسم، آزادی صرفاً معنای تغییر به خود گرفته است؛ تغییری دائمی که سوژه، همواره باید برای لمس آزادی به آن تن دهد. اما این تعبیر از آزادی، ابزار نئولیبرالیسم برای سوژه‌سازی دائمی و تبدیل سوژه به موجودی مصرف‌کننده است و به خاطر مصرف است که می‌تواند خود را تغییر داده، سپس احساس آزادی کند. در واقع، آزادی منوط به تغییر و تغییر مشروط به مصرف شده است. در دوره غلبه نئولیبرالیسم سوژه دیگر یک بار برای همیشه در بند نمی‌ماند، بلکه فرد از وضعیت سوژه به پروژه دگرذیسی می‌یابد. وضعیت پروژه، وضعیتی است که طی آن انسان به دلیل مصرف‌زدگی رو به سوی بازسازی و تغییر دائمی خویش دارد. اغلب افراد می‌پندارند این فرایندی خودخواسته و اختیاری است؛ در صورتی که این روند القائات رژیم روان‌سیاسی نئولیبرال است که با غلبه بر روان‌ها، میدان‌های تصمیم‌گیری و انتخاب آزادانه را قبضه کرده است. از این روست که هان می‌گوید در دوره حاضر آزادی صرفاً نشانگر interlude شده است، یعنی نشانگر «گذار» و «تغییر از یک حالت به حالتی دیگر». در صورتی که آزادی وضعیتی هستی‌شناختی است، یک احساس^۱ پایدار از تعلق به خویشتن خویش و نه یک هیجان^۲ زودگذر و موقتی که در فرایند تغییر دائمی درک می‌شود.

1. feeling

2. emotion

در جامعه کنترلی دیجیتال و پسا صنعتی امروز، نیازی به قواعد خشک و سرسختانه انضباطی نیست، بلکه شهروندان با تشویق هر چه بیشتر برای ابراز و هویدا کردن زندگی خصوصی شان، قابل رصدتر و به تبع آن قابل کنترل تر می شوند. روان سیاست نئولیبرال، نوعی احساس آزادی و بی قیدی را به شهروندان القا می کند و از روزنه این احساس، همه ساحت های زیستی آنها را استثمار می کند. هان به پیروی از والتر بنیامین، سرمایه داری را رژیمی الهیاتی می داند که بر مبنای متافیزیکی مشابه کار می کند. از این منظر، گوشی های هوشمند را به تسبیح تشبیه می کند که در واقع دلالت به ابزاری دستی با محتوای دینی دارد که عاملی در جهت مراقبه دائمی و نظارت بر خویشتن است. همچنین، او لایک را به آمین گویی در فرایند نیایش و فضای مجازی را به کلیسای جامع تشبیه می کند. هان همچون بنیامین تصریح می کند که سرمایه داری وجه ای رادیکال تر از مذهب دارد چرا که در مذهب برای هر گناهی عقوبت و در پی آن بخشش و عفو وجود دارد؛ اما نئولیبرالیسم تنها رژیم الهیاتی است که واجد مؤلفه بخشش و کفاره نیست؛ به این معنا که کسی نمی تواند خود از زیر بار دین و بدهی به این رژیم رها کند. یعنی همگان تا ابد مدیون سرمایه اند و محکوم به بدهکار بودن در برابر این رژیم، تا جائی که این رژیم بر تمامی گیتی رخنه کند.

رجوع به آثاری از قبیل تألیفات هان برای جامعه امروز ایرانی که به شدت درگیر «مسئله» فضای مجازی است، امری ضروریست و به خاطر همین ضرورت داشت که فکر برگردان فارسی کتاب حاضر شکل گرفت. در زمانه‌ای که با خیزش شبکه‌های مجازی، ارتباطاتی از جنس دیگر، فضای انسانی را درنوردیده، ناچار از تأمل بر این پدیده‌ها و فهم نسبت مان با آنها هستیم.